

Trâu và Lan

Năm con chuột Mậu Tý sắp qua, năm con trâu Kỷ Sửu gần kề. Theo thông lệ các báo chí thường hay có một bài nói về những chuyện liên quan tới con vật tượng trưng cho năm đó.

Từ tháng 10 dương lịch, bác Bùi Xuân Đáng, người khai sinh ra hội Hoa lan Việt Nam và trang www.hoalanvietnam.org, bảo tôi đừng có đọc cộp nũa mà hãy cố gắng viết một bài về con trâu với hoa lan, đại khái như bác đã viết bài [Chuột và Lan](#) cho năm Mậu Tý.

Viết về con trâu chẳng có gì khó khăn cả nhưng đem con trâu dính vào hoa lan thực chẳng khác gì như muốn có ngọn lửa cháy trong thau nước. Nghĩ mãi không ra, chẳng thấy chỗ nào có hoa lan dính lúu tới con trâu cả, đành phải vấn kế ông bạn già. Ông bảo thì vào Internet mở mục “Orchid common names” mà tìm.

Trong danh sách tên gọi dân dã của những cây lan (Scientific or Latin Names A-Z to English Common Names) từ Đông sang Tây, lan với tên thú vật có đủ thứ từ:

- Ong bướm: *Oncidium ampliatum* = Yellow bee.
- Bò cạp: *Arachnis flos-aeris* = Scorpion orchid.
- Rắn rết: *Diuris pedunculata* = Snake orchid,
Pholidota chinensis = Rattlesnake orchid.
- Chồn cáo: *Miltonia endresii* = Gray fox.
- Cọp beo: *Trichoglottis fasciata* = Striped Tiger,
Trichoglottis ionosma = Leopard orchid.
- Ma quỷ: *Eburophyton austinae* = Phantom orchid,
Polyrrhiza lindeni = Ghost orchid.
- Hành tỏi: *Microtis orbicularis* = Onion orchid.

Arachnis flos-aeris
hoalanvietnam.org

Diuris pedunculata
flickr.com

Trong hình lan bộ cặp trông khá giống, nhưng xin đừng hỏi tại sao cây *Diuris pedunculata* hoa vàng đẹp đẽ mà chẳng có gì giống con rắn cả. Có lẽ thân nó giống như mình con rắn chẳng? Tìm mãi cũng không thấy bức ảnh nào có thân cây cả. Xin đành chào thua và trở lại với con trâu.

Trichoglottis fasciata
www.bloggang.com

Eburophyton austinae
calphotos.berkeley.edu

Microtis orbicularis
florabase.calm.wa

Tìm trên Internet con gì cũng có, nhưng nhất định không có lan con trâu nhưng may thay lại có con bò, thôi thì không có trâu ta bắt bò vậy.

Bỗng sực nhớ ra lịch của ta cũng như cuốn lịch của Tàu đều có 12 con giáp. Nhưng người Tàu không gọi là năm Sửu là năm con Trâu mà gọi là năm con Bò (year of the ox) cũng như không gọi năm Mão là con mèo mà là con thỏ.

Vậy thì những cây lan nào dính líu đến con Bò, xin thưa trước hết là cây lan:

- Đầu bò: *Stanhopea moxica* = Oxhead flower.
- Sừng bò: *Schomburgkia tibicinis* = Cow horn orchid.

Stanhopea moxica

Schomburgkia tibicinis

Cyrtopodim andersonii

- Sừng bò: *Cyrtopodium andersonii*,
Cyrtopodium punctatum = Cow horn orchid.
- Móng bò: *Chloraea speciosa* = Cow's foot orchid.

Cyrtopodium punctatum
doweryorchids.com

và hoa
merklesorchids.com

Chloraea speciosa
chlorischile.cl

Đưa con chuột chạy tới chạy lui, hình ảnh trong máy vi tính thay màu, đổi dạng làm đầu óc tôi lộn xộn, ý nghĩ mông lung, quay cuồng lẫn lộn giữa thực tại và dĩ vãng, không còn tập trung tư tưởng được nữa và tôi ngủ thiếp đi lúc nào không hay...

Mở mắt ra, qua khung cửa kính, ngoài kia toàn một màu trắng xóa. Trận tuyết đêm hôm qua đã phủ kín cây cảnh và cảnh vật. Làn hàn phong vi vu qua cành lá trơ trọi, thổi những bông hoa tuyết bay vùn vút trong không gian mù mịt. Nhưng phong cảnh bỗng dung biến đổi nhanh chóng, tuyết trắng tan dần, cỏ non xanh bên cánh rừng thưa kéo dài tới tận chân núi xa mờ và tôi chỉ còn là thằng chẵn trâu ngày trước. Bên cạnh tôi, những con trâu mộng với 2 chiếc sừng đen nhánh hình vòng cung dài trên một thước, đang thảnh thơi gặm cỏ.

Cuộc đời bi thảm của tôi bỗng hiện trở về như cuốn phim trước mắt. Gia đình tôi sống tại một làng hẻo lánh giáp ranh tỉnh Thanh Hóa và Nghệ An, gần một ngọn núi trọc thấp lè tè có hình dáng một con trâu nằm. Người sính văn chương chữ nghĩa gọi là núi Sừu sơn, còn kẻ dân dã gọi là núi Trâu nằm. Theo tôi thì núi trâu nằm hay núi voi phục cũng còn dễ nghe và đúng hơn. Cái gì đã gọi là núi còn thêm chữ sơn hay đã gọi là sông còn cho thêm chữ giang hay chữ hà vào nữa như: Núi Sóc Sơn, núi Hoàng Liên Sơn, hay sông Hắc Giang, sông Hồng Hà, nghe thấy nó làm sao ấy.

Sau khi đậu bằng tiểu học, vừa đúng lúc cha tôi xin được việc làm ở sở giấy thép Ninh Bình, tức là Bru điện ngày xưa. Ngày xưa tức là từ năm 1945 trở về trước, học trò bắt đầu từ lớp 5, lớp vỡ lòng hay Đồng ấu, học xong lớp tư, rồi lên lớp 3 thì lấy bằng Sơ Học Yếu Lược. Sau đó lên lớp nhì năm thứ Nhất (Cour Moyen) rồi lớp nhì năm thứ 2 (Moyen deux) năm cuối ở lớp Nhất, thi bằng Tiểu học (Certificat d'Etude Primaire Complémentaire Indochinoise, viết tắt là C.E.P.C.I.) Có văn bằng này có thể thi vào ngạch thư ký hay Hương sư tức là giáo viên ở trường tiểu học hay được bổ nhiệm vào các viên chức ở làng xã. Bởi vì các học sinh lớp Nhất thời đó phần đông đã 17-18 tuổi và có người trên 20 tuổi có vợ con đùm đê.

Khi tôi vừa tốt nghiệp trung học, đất nước đã đi vào một giai đoạn lịch sử. Những người trai trẻ thời đó đều mạnh dạn xung phong vào các đoàn thể quân sự, chính trị, đứng lên đánh Nhật, đuổi Pháp để giành lại quyền độc lập cho xứ sở và tự do cho nhân dân. Nhưng than ôi! Tuổi trẻ của chúng tôi và lòng bất khuất tự hào dân tộc của nhân dân đã bị người ta lợi dụng.

Từ năm Kỷ Sửu 1949, khi Mao Trạch Đông toàn thắng tại Hoa Lục, một số lớn súng ống đạn dược được viện trợ cho Việt Nam và đảng Lao Động hiện thân của đảng Cộng Sản Đông Dương tái hoạt động. Theo sách lược học hỏi từ Trung Quốc, những người thuộc thành phần Trí, Phú Địa, Hào bị đem ra đấu tố. Những cán bộ, quân đội không thuộc giai cấp Tam đại Bàn Cổ Nông, nhẹ lăm cũng bị tổ chức, quân đội kiểm thảo khai trừ, cho về nguyên quán dưới sự quản thúc của thôn xã, còn nếu ương ngạnh đều bị thủ tiêu hay giam cầm không biết ngày về.

Sau cuộc “Rền cán, chinh quân” mùa Xuân năm Kỷ Sửu, bố tôi từ một Trưởng ty Bru điện, trở về làng cũ trở thành một anh nông dân bất đắc dĩ. Ông nội tôi, một ông đồ già chỉ có vài ba mẫu ruộng mà bị gán vào hàng địa chủ bóc lột. Họ đến nhà ông tôi tịch thu đồ đạc, thóc lúa, trâu bò, lợn gà.

Mấy chậu lan kiểem, ông tôi quý như vàng bị ném cho trâu ăn. Độc ác nhất là họ bắt ông tôi mang những chậu lan tới miệng con trâu đã bị bỏ đói từ hôm trước. Nhìn của gia bảo bị con vật nhai ngấu nhien, ông tôi uất ức sùi bọt mép và ngã quỵ xuống. Nhưng họ cũng chẳng buông tha tiếp tục hành hạ, nhục mạ, mắng nhiếc bởi những anh cán bộ thôn xã chỉ vừa mới qua lớp i tờ, mới biết đọc biết viết và những người làm công bị ép buộc đứng ra đấu tố.

Đêm hôm đó ông nội tôi quá uất ức thất cổ tự tử. Bố tôi chỉ còn biết cúi đầu nuốt sự đau thương, nhục nhằn, tủi hổ vào trong bụng. Thời kỳ đó còn biết bao nhiêu người vô tội bị đem ra đấu tố oan uổng. Trong số này có bà Quảng Thành Long người cúng hàng chục kí lô vàng, có người nói là một trăm kí cho Tuần Lễ Vàng và

nuôi cả một Trung đoàn ăn ở hàng mấy tháng cũng bị mang ra đấu tố. (Xin hãy đọc cuốn Ba Người Khác của nhà văn Tô Hoài, một cán bộ Cộng Sản, để biết những chuyện giàn dưng đấu tố kinh tởm đã đầy đọa con người xuống hàng súc vật).

Còn tôi, lúc đó là văn công trong ban Tuyên truyền xung phong của Trung đoàn bộ tổng trở thành một thằng chăn trâu. Ngày ngày dẫn đàn trâu khi xưa của gia đình tôi, nay trở thành sở hữu của xã vào rừng ăn cỏ.

Khi đàn trâu lang thang gặm cỏ, để giết thì giờ tôi cố gắng tìm hiểu về những hoa cỏ quanh vùng. Trên ven đồi những cây bằng lăng, những bụi hoa mua, hoa sim màu tím như trong

bài thơ của Hữu Loan mới đẹp làm sao. Người thi sĩ tài ba này bây giờ ở đâu nhỉ? Chắc chắn ông ta cũng bị bạn bè chỉ vì quá sợ hãi cho chính bản thân cũng hòa nhau mang ông ra phê bình, kiểm thảo và, moi móc, vụn vụn về những câu thơ lãng mạn của giai cấp tiểu tư sản, trừ tình ủy mị làm nản lòng chiến sĩ...

Dưới chân đồi cỏ xanh trải dài tới ven vũng lầy mà dân làng tôi gọi là vũng trâu đầm, rộng chừng một mẫu. Tại đó có mọc những cây cỏ không biết tên gì, hoa màu trắng toát như hoa bưởi, hai hoa cánh xòe ra như cánh con cò trắng nổi bật trong đám bùn lầy sẫm sấp nước. Không hiểu làm sao lũ trâu lại rất thích ăn thứ cây cỏ này. Ăn xong, mấy con trâu bỗng dựng nổi chứng điên loạn chạy tứ tung, hung hăng, húc lẫn nhau. Con trâu đầu đàn tự nhiên lồng lộn rồi hùng hục chạy về phía tôi. Tôi vội vàng bỏ chạy thực mạng, nhưng cỏ và bùn quấn quýt dưới chân, tôi ngã sóng xoài. Con trâu từ từ tiến lại, mũi thở phì phò, mắt đỏ ngầu, rớt rãi lòng thòng. Hai chiếc sừng nhọn hoắt hạ xuống hất tôi lên không trung và con trâu đưa sừng ra hứng...

Thét lên một tiếng, tôi giật mình tỉnh giấc, ngoài kia tuyết lạnh vẫn đổ nặng trĩu cây cành, nhưng mồ hôi toát ra ướt đầm lưng áo. Thì ra đó chỉ là một giấc mơ hãi hùng còn để lại trong tiềm thức của tôi và những người trong lớp tuổi 70 trở lên, một sự thực kinh hoàng khôn tả. Tiếc thay, lớp người trẻ tuổi sau này lại quá nhẹ dạ, chỉ cho đó là chuyện bịa đặt.

Năm 1999 khi trở về thăm quê hương cũ mới biết Nguyễn Hữu Loan, người Phó chủ tịch Huyện Nga sơn ngày Cách Mạng tháng 8, rồi sau đó là Trưởng ban Tuyên Huấn Sư Đoàn 304 do tướng Nguyễn Sơn phụ trách cũng bị khai trừ, đuổi ra khỏi quân đội, trở về quê về một củi, đập đá để kiếm sống qua ngày...

Sự nhớ đến những bông hoa trắng trong vũng lầy tiềm thức, tôi cố hình dung lại và tìm hiểu là loài hoa gì. Tôi nhớ mãi mãi là đã thấy đâu đây và khi đọc bài Lan Bạch Phượng trên trang Web tôi mới biết rằng cây hoa cánh cò là *Pecteilis susannae* hay *Haberena radiata* vậy.

Đồng dài kể lể rặng đa bà cụ, cà kê, dê ngỗng đến đây nghĩ rằng bài đã tạm đủ dài, kính mong bác Đáng vui lòng ghép thêm hình, nhuận thêm sắc cho bài viết được thêm nhân nhị.

Để chấm dứt, trước thêm năm mới xin thân ái chúc:

- Hội Hoa Lan Việt Nam tại Hoa Kỳ, càng ngày càng đông vui bằng năm bằng mười năm ngoái.
- Bác Bùi Xuân Đáng, con trâu già, xin lỗi con rồng già tuổi Mậu Thìn (82) được trường thọ, đủ sức kéo cày cho hội thêm 20 năm nữa.
- Các bạn yêu lan góp thêm nhiều bài vở hơn để đọc giả thường hay đọc cạp như tôi có thể đọc suốt trong năm Kỷ Sửu.
- Hoa Lan của các bạn sẽ lớn mạnh như trâu, ra hoa quanh năm suốt tháng.
- Niềm thân ái trong Gia đình Hoa Lan Việt Nam vốn như con Chuột Mậu Tý sẽ lớn nhanh, lớn mạnh như con Trâu Kỷ Sửu.

**Khỉ già Nhâm Thân
Lê Hoài Nam
Toulouse, France**